

УДК 338.45:021.18(043.3)

А.О. Пінчук, аспірант

Чернігівський державний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОМИСЛОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Визначено місце і роль промислового потенціалу регіональних промислових комплексів у системі управління розвитком їхнього стратегічного потенціалу. Уточнено архітектуру та склад груп стратегічного потенціалу реального сектору регіональної економіки. Визначено зміст і цільову орієнтацію використання граничних резервів, ресурсів та можливостей, об'єднаних у промисловому потенціалі РПК.

***Ключові слова.** Стратегічний потенціал; промисловий потенціал регіональних промислових комплексів; архітектура сукупних ресурсів, резервів і можливостей; технологія управління розвитком промислового потенціалу.*

Определено место и роль промышленного потенциала региональных промышленных комплексов в системе управления развитием их стратегического потенциала. Уточнена архитектура и состав групп стратегического потенциала реального сектора региональной экономики. Установлено содержание и целевая ориентация использования предельных резервов, ресурсов и возможностей, объединенных в промышленном потенциале РПК.

***Ключевые слова.** Стратегический потенциал; промышленный потенциал региональных промышленных комплексов; архитектура совокупных ресурсов, резервов и возможностей; технология управления развитием промышленного потенциала.*

A place and role of industrial potential of regional industrial complexes are reasonable in control system by development of their strategic potential. Architecture and composition of groups of strategic potential are specified. Maintenance and having a special purpose orientation of backlogs, resources and possibilities are certain.

Maintenance and having a special purpose orientation of backlogs, resources and possibilities, industrial complexes of Ukraine united within the limits of industrial potential of regional are certain.

***Key words.** Strategic potential; industrial potential of regional industrial complexes; architecture of the combined resources, backlogs and possibilities; technologies of management development of industrial potential.*

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах функціонування регіональних промислових комплексів (РПК) України, коли інтелектуальні чинники розвитку промислового потенціалу обумовлюють формування нового типу розширеного виробництва, нагальним завданням є обґрунтування та розроблення адекватної стратегії промислового зростання в контексті забезпечення досягнення достатнього рівня економічної безпеки регіонів (ЕБР).

Наведені викладки набувають пріоритетного значення в контексті розвитку системи макроекономічного регулювання виробничо-господарської діяльності реального сектору регіональної економіки на засадах реалізації принципів системно-комплексного дослідження сутності та змісту базових компонент стратегічного потенціалу (СП) РПК. Деталізація останнього як економічної категорії і матеріальної основи розвитку продуктивних змін стає особливо актуальним в умовах ресурсних обмежень щодо розбудови промислового виробництва інноваційно-інтелектуального типу.

Результати попередніх здобутків у зазначеній сфері економічних досліджень. Теоретичним і прикладним аспектам вирішення багатограничних проблем щодо формування, нарощення та використання стратегічного потенціалу РПК присвячені праці видатних українських та зарубіжних учених, зокрема О. Алімова, О. Амоші, В. Гейця, В. Барканова, І. Бистрякова, Т. Бауліної, Л. Ладонько, В. Микитенко, М. Паламарчука, Г. Ситника, Є. Хлобистова, М. Хвесика, Н. Чумаченка, С. Шкарлета та ін. (їхній доробок наведено у наукових роботах [1 – 8]). Проте, віддаючи належне теоретичній і практичній цінності попередніх наукових здобутків, існує гостра потреба у:

а) системному дослідженні проблем формування, нарощення і використання саме промислового потенціалу реального сектору регіональної економіки, що впливає на: раціональне освоєння та перерозподіл ресурсів різної природи; оновлення основних виробничих засобів (ОВЗ); удосконалення методичного забезпечення реалізації процедур із моніторингу результативності управління розвитком промислового потенціалу РПК (ППРПК);

б) дефініційному визначенні понять «промисловий потенціал», «промислові можливості» та «промислові резерви», а також їхнього тлумачення як економічної категорії;

в) розробленні оптимальної для України стратегії управління розвитком ПП_{РПК} у контексті забезпечення загальноекономічного прискорення та надійності функціонування регіональних економічних систем (РЕС) держави.

Мета статті та завдання. Метою статті є теоретико-методологічне обґрунтування сутності та змісту поняття «промисловий потенціал РПК» у контексті розроблення об'єктивного прикладного інструментарію його оцінювання-прогнозування за використання єдиного критерію ідентифікації результативності управління його розвитком із урахуванням масштабів його розвиненості в межах певного регіону України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Результати наукових здобутків щодо обґрунтування магістрального вектора стратегічного розвитку РПК, які деталізовано та обґрунтовано у наукових роботах [1; 3; 9-12], дозволяють зробити такий висновок: задля визначення ймовірнісних варіантів побудови сучасної моделі управління розвитком промислового потенціалу РПК нагальним завданням є формалізація передумов і найвагоміших факторів впливу на цілеорієнтовані динамічні його зміни, які передбачатимуть, переважно, врахування і використання внутрішніх джерел, резервів і можливостей різної природи певного регіону держави задля підвищення рівня життя населення територій, районів, регіонів чи держави у цілому.

Поряд із цим, будь-яке управлінське рішення, безпосередньо, пов'язано з розробкою домінант стратегічного управління, однак, окремим компонентом стратегічного потенціалу РПК. Сучасний етап трансформації української економіки на перший план висуває завдання щодо забезпечення стабільного, довготермінового, динамічного розвитку регіональної економіки як основи для підвищення добробуту населення та потребує прийняття оптимізаційних управлінських рішень з точки зору вибору однієї з певного переліку моделей ринкового господарювання, що набули поширення в економічно розвинутих країнах. Сучасні тенденції у ринковій економіці України проявляються у вигляді комплексних інституціональних та структурних перетворень та є найважливішим фактором постіндустріального відродження реального сектору.

Однак при недосконалих ринкових перетвореннях у державі існує недооцінювання існуючих можливостей і резервів формування та нарощення промислового потенціалу регіонів. Цьому сприяло, перш за все, відсутність стратегії щодо управління його розвитком на регіональному рівні.

Як визначено авторами щодо існування прикметних рис і закономірностей трансформації виробничо-господарських систем на рівні регіонів України, базові аспекти яких представлено у науковій праці [13], можна стверджувати таке: в умовах нарощення загроз світової фінансової кризи, коли суб'єкти державного управління не в змозі директивними методами впливати на зміну енергоекономічних параметрів функціонування будь-яких суб'єктів господарювання слід своєчасно вживати адекватні реальним соціально-економічним і виробничо-господарським процесам заходи щодо оптимізації суспільного відтворення (макроекономічні параметри, галузеві структури виробництва, ціни і грошово-фінансові потоки) для забезпечення достатнього рівня економічної безпеки як регіонів, так і держави у цілому.

Поряд із вищенаведеним, вважаємо за доцільне зауважити: посилення нестійкості поведінки зовнішнього економічного середовища, неефективність системи державного регулювання та втрата керованості розвитку виробничо-економічних систем на рівні регіонів, непослідовність і безсистемність у здійсненні економічних реформ лише загострило проблему своєчасної адаптації всіх секторів регіональної економіки до деструктивних впливів. Зазначене обумовило критичний стан більшості промислових підприємств, установ та видів економічної діяльності в регіонах.

Відтак, можна визнати, що у широкому сенсі, дефініційне визначення категорії «промисловий потенціал РПК» та її економічна сутність дозволяють відтворювати кількісні виміри, за якими є можливість встановити відхилення від параметрів стану надійності функціонування реального сектору регіональної економіки, що визначає індивідуальну стійкість виробничо-економічної системи як «збалансованого розвитку певного РПК».

Одним із головних чинників удосконалення системи управління розвитком стратегічного ПП РПК є реалізація оптимальної для регіону моделі інноваційно-інвестиційного розвитку, тому у цій відповідності нами актуалізується комплекс завдань щодо визначення адекватних реаліям трансформаційного процесу компонент стратегії, до якої слід залучити певної природи механізм, технологію управління, методи та засоби з урахуванням масштабів розвиненості стратегічного потенціалу регіону. При цьому нагальною є потреба у ґрунтовній деталізації та окреслення світосприйняття такого феномену як структура стратегічного потенціалу, що забезпечує за рахунок формування, нарощення та раціонального використання сукупності ресурсів, резервів і можливостей певного РПК змістовні домінанти стратегії переходу до, переважно, ендогенно орієнтованої моделі промислового зростання/ або моделі управління забезпеченням резистентності реального сектору регіональної економіки до загроз і ризиків збалансованому функціонуванню.

Аналіз наукового доробку, що наведено і деталізовано у наукових роботах дослідників траєкторії розвитку промисловості України та результативності управління розвитком її стратегічного потенціалу (наведених у наукових працях [1; 3; 5; 14]), дозволив автору статті з'ясувати, що у більшості наукових досліджень проблематики економічного розвитку не здійснено обґрунтування змісту «промислового потенціалу РПК». При цьому недостатність розробленості теоретичних і практичних аспектів останнього дещо ускладнює реалізацію технологій стратегічного управління розвитком реального сектору регіональної економіки в контексті активізації процесів цілеорієнтованого керування його структурної, технологічної, ресурсної, інноваційної та інших складових промислового зростання.

Поряд із зазначеним, визнаємо: сутність категорії «потенціал» сучасними економістами розглядалась лише або суто з ресурсної, або з ресурсно-функціональної точки зору, а поглиблені дослідження питань із формування, нарощення та оцінювання параметрів розвиненості стратегічного потенціалу проводяться лише в контексті окремих його складових.

Зауважимо, що при всій розбіжності визначень економічної теорії стосовно реалізації технологій управління розвитком стратегічного потенціалу, вони мають багато спільного, оскільки, під час групування за певними властивостями і ознаками компонент стратегічного потенціалу передбачалась лише ідентифікація міри досягнення мети функціонування промисловості в регіонах. А саме виконання поставлених завдань, перш за все, асоціювалось із певною можливістю використання / освоєння ресурсів і можливостей (зазначене представлено у науковій роботі [5, с. 125]).

Таким чином, вважаємо за доцільне навести і графічно представити ієрархічне розмежування опорних класів, що входять/ залучено до складу стратегічного потенціалу реального сектору регіональної економіки з урахуванням визначень і результатів, здійснених автором статті досліджень (рис. 1).

Звідси цілком закономірним підсумком обґрунтованих у цій статті авторських положень і концептуальних підходів до осмислення змісту поняття «стратегічний потенціал» як системного утворення стає:

1) не лише змістовне ускладнення його дефініційного оформлення. Один із варіантів якого, запропонований дослідником, має такий вигляд: *стратегічний потенціал реального сектору регіональної економіки України – це сукупність ресурсів і граничних резервів різної*

природи (технологічних, науково-технічних, організаційно-економічних, інтелектуальних, геополітичних тощо) та можливостей РПК держави, що доцільно враховувати і використовувати з метою гармонізації та досягнення визначених виробничо-господарських, соціально-економічних, економіко-політичних, інноваційно-інформаційних та демографічних цілей промислового зростання в регіоні в контексті поширення й трансляції параметрів результативності управління розвитком РПК на внутрішньо- та зовнішньоекономічній арені;

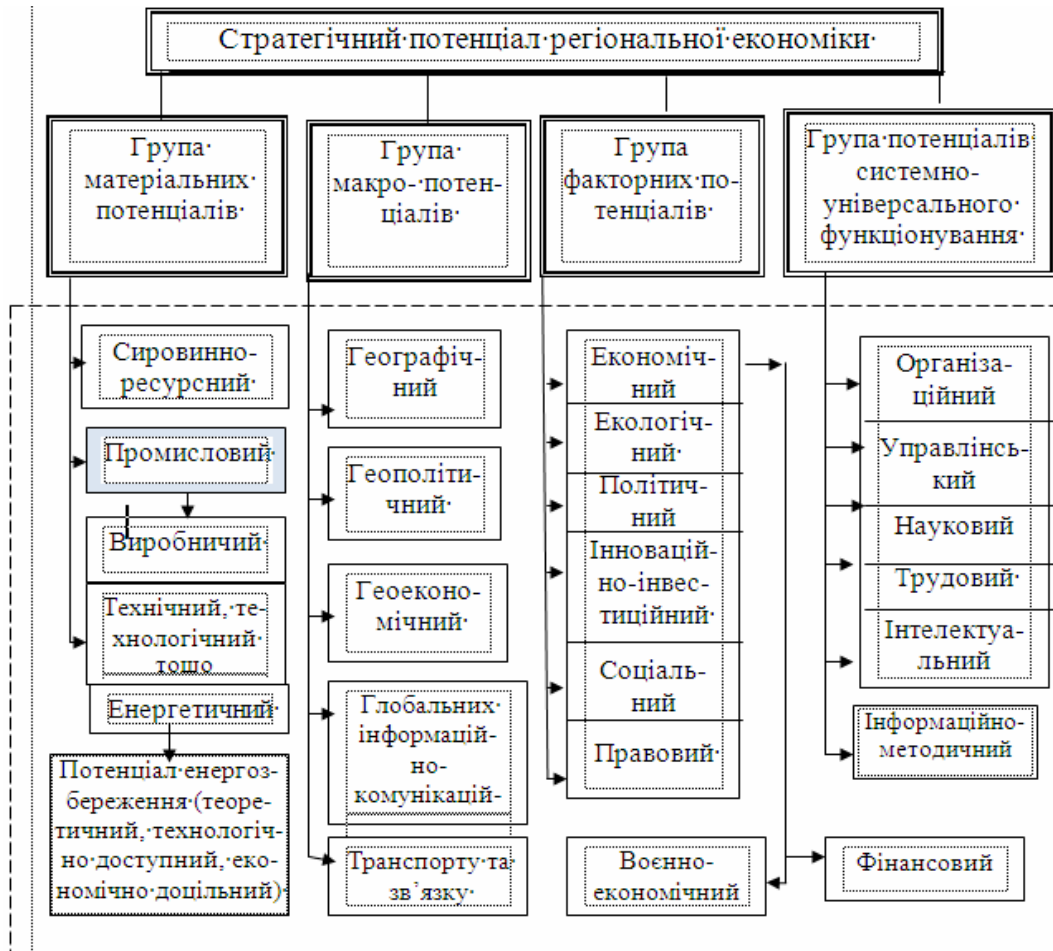

Рис. 1. Авторське групування базових компонент стратегічного потенціалу регіонального промислового комплексу

2) а й дефініційне визначення поняття «промисловий потенціал РПК», масштаби, властивості й ознаки якого:

а) відтворюють існуючі трансформації в межах виробничого, техніко-технологічного, енергетичного, управлінського, інноваційно-інвестиційного, інтелектуального та інших потенціалів;

б) ідентифікують порогові межі відхилення фактичних значень макроекономічних показників від визнаних вимірів надійності функціонування реального сектору регіональної економіки;

в) визначають індивідуальну стійкість виробничо-економічної системи генерувати, утворювати і формувати результат за наслідками реалізації оптимальної для певного РПК стратегії промислового зростання для забезпечення збалансованості, цільової орієнтації, високої енергоефективності функціонування всіх видів економічної діяльності в регіоні.

На відміну від однолінійної лаконічності й однозначності структуризації вже усталеного змісту, наприклад, економічного потенціалу [15], запропоновані нами підходи

до трактування змістовної сутності ПП РПК комбінують синхронне формування, нарощення і використання певного поєднання потенціалів – виробничого, техніко-технологічного, енергетичного, управлінського, інноваційно-інвестиційного, інтелектуального та інших потенціалів, а також факторів найвагомшого впливу на їхню трансформацію, без врахування яких аналіз перспектив будь-якого напрямку розвитку РПК був би неможливим. Поряд із цим зазначимо, що ПП РПК автором статті не розглядається як формалізоване статичне явище, оскільки, він:

– має власну (актуальну на певному історичному етапі розвитку окремого РПК) ієрархію субструктурних елементів, яка, у випадку потреби, може ускладнюватися залежно від наявних масштабів розвиненості стратегічного потенціалу реального сектору регіональної економіки та її життєвого етапу;

– елементи ПП РПК вступають/ мають необхідні зв'язки між собою або ж ініціюють виникнення умов щодо ущільнення когнітивно-інформаційних потоків та розбудови специфічних сфер соціальної практики (інформаційної індустрії, ринку знань і прогресивних технологій, інформаційного менеджменту тощо), проявляючись як похідні резерви, ресурси і можливості (наприклад, від енергетичного – потенціал енергоефективності; від економічного - економіко-політичний; від наукового – науково-технічний, економіко-географічний тощо).

Наведені автором статті вище викладки та обґрунтування обумовлюють необхідність / імовірність графічного оформлення процесу цілеорієнтованого управління формуванням, нарощенням та використанням ПП РПК за рахунок залучення корелянтами оптимального складу способів, засобів та прикладного інструментарію в контексті вдосконалення технології управління його розвитком у взаємозв'язку з наявними в межах певної операційної системи в межах РПК трансформаціями його сукупних ресурсів, резервів і можливостей різної природи (рис. 2).

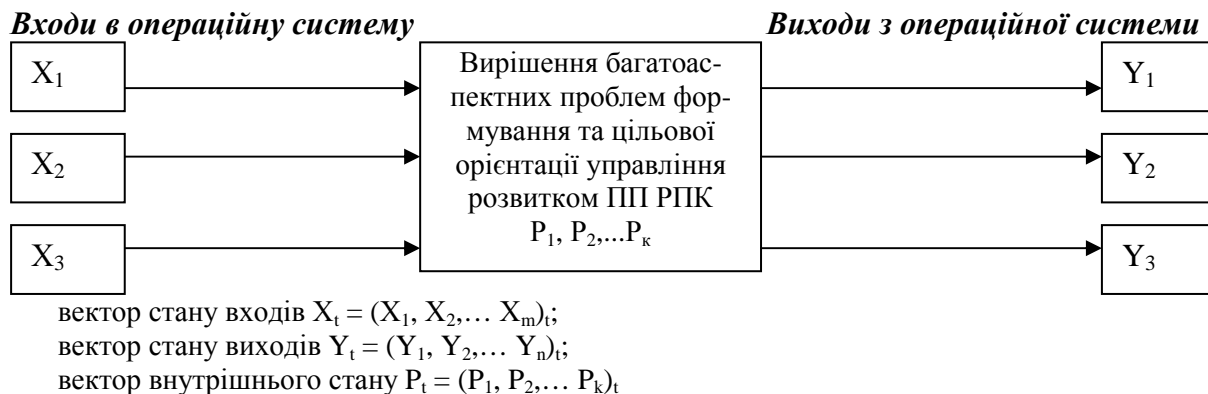

Рис. 2. Схема трансляції/ реструктуризації функціоналів управління розвитком ПП РПК у контексті всебічного розширення і трансформації виробничо-господарської діяльності

У сучасних умовах функціонування промисловості України, коли розробка стратегії промислового зростання набуває пріоритетного значення в системі заходів державного управління економікою, комплексне дослідження кількісних вимірів стратегічного потенціалу (а у його межах і промислового потенціалу РПК) як економічної категорії і матеріальної основи продуктивних змін стає найбільш актуальним. Його результати дали б можливість точніше визначити вектор розвитку промислового виробництва, обґрунтувати і запропонувати альтернативні варіанти побудови майбутньої ендогенної моделі економіки, які базуватимуться переважно на використанні внутрішніх джерел розвитку і слугуватимуть істотному підвищенню рівня життя людей.

У зв'язку з цим, актуалізується проблема визначення нової парадигми ідентифікації, розмежування та групування специфічних функцій управління розвитком ПП РПК, яка

детермінує процеси формування й розбудови методології алокаційного управління, відповідної концепції, механізму і моделей цілеорієнтованого управління формуванням, нарощенням і використанням ПП РПК у системі координат економічного відродження України.

Висновки та перспективи подальшого дослідження ключових аспектів визначеної проблематики. Таким чином, підсумовуючи вищенаведені викладки, автор статті визнає, що проблема забезпечення достатніх темпів економічного зростання в межах регіонів України, підвищення рівня якості життя населення територій та забезпечення екологічної рівноваги – виступають ключовим пріоритетом вирішення соціально-економічних проблем ХХІ століття. Незалежно від досягнутих темпів економічної динаміки в державі, суб'єкти державного управління потребують та зацікавлені у здійсненні трансформаційних процесів, які спрямовані на забезпечення достатнього рівня економічної безпеки РЕС та державного утворення у цілому.

Для України проблему промислового зростання регіонів ми надалі будемо розглядати, перш за все, з огляду на вживаність і збалансованість функціонування окремих РПК (і за будь-яких умов та нагромаджених загроз сталому розвитку). Це обумовлює необхідність визначення ключових чинників та факторів впливу на інтенсифікацію процесів формування, нарощення, трансформацію, поширення, трансляцію та раціонального використання промислового потенціалу регіонів. Отже, можна підкреслити, що проблема пошуку ефективної моделі промислового зростання в регіонах на засадах управління розвитком ПП РПК залишається актуальною і заслуговує на впровадження у практику економічного дослідження реального сектору регіональної економіки. Оскільки нагальною проблемою на сьогодні залишається потреба в активізації рушійних сил, залученні та диверсифікації джерел фінансування, мобілізації різноспрямованих факторів генерування системних ознак нового типу розширеного виробництва інноваційно-інформаційного типу.

Список використаних джерел

1. Алимов О. М. Стратегічний потенціал – сукупні можливості національної економіки по досягненню цілей збалансованого розвитку / О. М. Алимов, В. В. Микитенко // Продуктивні сили України. – К.: РВПС НАН України, 2006. – № 1. – С. 135-151.
2. Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення: монографія / О. М. Алимов, А. І. Даниленко, В. В. Микитенко, В. М. Трегобчук [та ін.]; під ред. акад. НАН України С. І. Пиріжкова, акад. УААН В. М. Трегобчука. – К.: Об'єднаний ін-т економіки НАН України, 2005. – 540 с.
3. Данилишин Б. М. Феноменологічні альтернативи економічного зростання України: монографія: у 2 т. Т. 1 / Б. М. Данилишин, В. В. Микитенко. – К.: Вид-во ЗАТ «Нічлава», 2008. – 336 с.
4. Данилишин Б. М. Макросистемна еволюція української економіки: монографія: у 2 т. Т. 2 / Б. М. Данилишин, В. В. Микитенко. – К.: Вид-во ЗАТ «Нічлава», 2008. – 210 с.
5. Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку: монографія / Ю. В. Кінзерський, В. В. Микитенко, М. М. Якубовський, І. О. Галиця [та ін.]; за ред. канд. екон. наук Ю. В. Кінзерського; НАН України; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. – К., 2009. – 928 с.
6. Антикризове управління економічною безпекою в умовах викликів фінансово-економічної глобалізації (державний і регіональний виміри): монографія / М. А. Хвесик, А. В. Степаненко, О. М. Ральчук [та ін.]; НАН України, Рада по вивч. продукт. сил України. – Донецьк: Вид-во «Юго-Восток», 2010. – 324 с.
7. Шкарлет С. М. Економічна безпека – інноваційний аспект: монографія / С. М. Шкарлет. – К.: Книжкове видавництво НАУ МОН України, 2007. – 436 с.
8. Ситник Г. П. Національна безпека України крізь призму регіоналізму та глобалізму / Г. П. Ситник // Вісник УАДУ. – 2002. – № 4. – С. 32-39.

9. Барканов В. І. Ресурсно-функціональне та інформаційно-методичне забезпечення прогнозно-аналітичної оцінки інвестиційних можливостей промисловості [Електронний ресурс] / В. І. Барканов // Проблеми системного підходу в економіці. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2010_2/Barkanov_210.htm.

10. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України: монографія / Б. М. Данилишин, С. І. Дорогунцов, В. С. Міщенко [та ін.]. – К.: РВПС НАН України. 1999. – 716 с.

11. Барканов В. І. Прогрес і системні новації в теорії управління національним господарством / В. І. Барканов, О. О. Демешок // Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції: «Україна – Чехія – ЄС: сучасний стан та перспективи». Вип. 5. – Херсон–Прага: ХНТУ, Вид-во ПП Вишемирський В. С., 2008. – С. 37-42.

12. Александрова В. П. Програмно-цільові методи управління технологічним розвитком виробництва. Економічна оцінка державних пріоритетів технологічного розвитку / В. П. Александрова. – К.: Ін-т економічного прогнозування НАН України, 2002. – С. 75-120.

13. Чупріна М. О. Технологія управління забезпеченням економічної безпеки та використанням стратегічного потенціалу держави / М. О. Чупріна, О. О. Демешок // Економіка: проблеми теорії та практики: [зб. наук. пр. / гол. ред. А. А. Покотілов]. Вип. 257: в 7 т. Т. 2. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. – С. 309-320.

14. Отенко И. П. Стратегическое управление потенциалом предприятия: монография / И. П. Отенко. – Харьков: ХНЭУ, 2006. – 256 с.

Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. Т. 2 / [С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна, О. А. Устенко, С. І. Юрій; за ред. С. В. Мочерного]. – Львів: Світ, 2006. – 574 с.